

BUDOWNICTWO

CZASOPISMO TECHNICZNE
TECHNICAL TRANSACTIONS

CIVIL ENGINEERING

WYDAWNICTWO

POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

1-B/2009

ZESZYT 5

ROK 106

ISSUE 5

YEAR 106

HALINA KOCZYK, BRONISŁAWA ANTONIEWICZ*

WPŁYW SPOSOBU ZAOPATRZENIA W CIEPŁO BUDYNKU ENERGOOSZCZĘDNEGO NA ETYKIETĘ ENERGETYCZNĄ

INFLUENCE OF HEATING SUPPLY METHODS FOR LOW-ENERGY BUILDING ON ITS ENERGY LABEL

Streszczenie

W artykule przedstawiono dwie metodyki sporządzania charakterystyki energetycznej budynków: zintegrowanego wskaźnika charakterystyki energetycznej oraz jednostkowego zużycia energii pierwotnej na cele c.o. i c.w.u. Porównano etykiety energetyczne dla domu energooszczędnego i różnych rozwiązań sposobu zaopatrzenia w ciepło.

Słowa kluczowe: budynek energooszczędny, etykieta energetyczna

Abstract

The paper presents two methods of preparation the building energy characteristics: integrated energy characteristics index and elementary primary energy consumption for space heating and sanitary water. A comparison of energy label for energy saving house and various solutions of heating method has been made.

Keywords: energy saving building, energy label

* Prof. dr hab. inż. Halina Koczyk, dr inż. Bronisława Antoniewicz, Instytut Inżynierii Środowiska, Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska, Politechnika Poznańska.

1. Wstęp

Konieczność ograniczenia zużycia energii m.in. w budownictwie wynika ze względów ekonomicznych i ekologicznych. Ogólnie, cele działań oszczędnościowych to zredukowanie obciążenia środowiska naturalnego poprzez np. redukcję emisji dwutlenku węgla w skali kraju oraz ochrona wyczerpujących się zasobów energii pierwotnej przez faktyczne obniżanie zużycia ciepła i paliwa.

Dodatkowym celem wdrażanej w państwach Unii Europejskiej Dyrektywy 2002/91/EC [6, 9] jest zobligowanie krajów członkowskich do wprowadzenia obowiązku sporządzania świadectw energetycznych budynków i lokali oddawanych do użytkowania, sprzedawanych i wynajmowanych nowym najemcom. W Polsce obowiązek ten wprowadziła zmieniona Ustawa Prawo Budowlane w dniu 19 września 2007 r. (Dz. U. Nr 191, poz. 1373).

Dotychczas brak jest polskich rozporządzeń określających metodykę obliczania świadectw energetycznych.

W 2006 roku została przedstawiona metodyka obliczania charakterystyki [3], którą zastosowano w wielu aplikacjach praktycznych. W Niemczech obowiązują przepisy dotyczące oszczędzania energii [7], które limitują zużycie energii pierwotnej dla budynku i podają precyzyjny tok obliczeń inżynierskich tego zużycia.

Kraje członkowskie UE formułują wymagania charakterystyki energetycznej [4] w trojaki sposób, a mianowicie jako:

- wymagania dotyczące zużycia energii pierwotnej przez budynek lub emisji CO₂,
- wymagania dotyczące zużycia energii netto lub energii końcowej dostarczonej do budynku,
- całościowe charakterystyki budynku lub częściowe poszczególnych systemów technicznych budynku.

W artykule przedstawiono zasady obliczeń charakterystyki wg [3 i 7] oraz podano wyniki obliczeń przeprowadzonych dla wybranego energooszczędnego domu jednorodzinnego i różnych sposobów zaopatrzenia w ciepło.

2. Przyjęte metody oceny charakterystyk energetycznych

2.1. Metoda wskaźnika zintegrowanej charakterystyki energetycznej EP [3]

W metodyce przygotowywanej w Polsce przyjęto następujące założenia:

- rozpatruje się zapotrzebowanie energii końcowej w budynku korygowane współczynnikami zależnymi od surowca energetycznego wykorzystywanego w budynku,
- analizowane jest zapotrzebowanie energii na: ogrzewanie i wentylację, przygotowanie c.w.u., chłodzenie, oświetlenie wewnątrz (tylko w budynkach niemieszkalnych),
- charakterystykę energetyczną budynku odnosi się do budynku referencyjnego, czyli budynku, który ma takie same: kształt, lokalizację i funkcję jak dany budynek, ale spełnia aktualne wymagania stawiane budynkom na najniższym dopuszczalnym poziomie,
- rozróżnia się siedem klas oznaczonych literami od A do G.

Wskaźnik zintegrowanej charakterystyki energetycznej dla budynków mieszkalnych wyraża się zależnością

$$EP = N_g \cdot f_g + N_w \cdot f_w \quad (1)$$

gdzie:

N_g – wskaźnik charakterystyki zapotrzebowania energii na cele ogrzewania i wentylacji,

N_w – wskaźnik charakterystyki zapotrzebowania energii na cele przygotowania c.w.u.,

f_g – współczynnik udziału ilości energii na potrzeby ogrzewania i wentylacji w całkowitym zużyciu energii,

f_w – współczynnik udziału ilości energii na cele przygotowania c.w.u. w całkowitym zużyciu energii.

Wskaźnik charakterystyki zapotrzebowania energii na cele ogrzewania i wentylacji

$$N_g = w \cdot \frac{E_{g1}}{E_{g1r}} \quad (2)$$

gdzie:

w – współczynnik zależny od surowca energetycznego wykorzystywanego w budynku,

E_{g1} – wskaźnik jednostkowego zapotrzebowania energii końcowej na potrzeby ogrzewania i wentylacji dla danego budynku [$\text{kWh}/(\text{m}^2 \cdot \text{a})$],

E_{g1r} – wskaźnik jednostkowego zapotrzebowania energii końcowej na potrzeby ogrzewania i wentylacji dla budynku referencyjnego [$\text{kWh}/(\text{m}^2 \cdot \text{a})$].

Wskaźnik charakterystyki zapotrzebowania energii na cele podgrzewania c.w.u.

$$N_w = w \cdot \frac{E_{w1}}{E_{w1r}} \quad (3)$$

gdzie:

E_{w1} – energia potrzebna do przygotowania 1 m^3 ciepłej wody w danym budynku [GJ/m^3],

E_{w1r} – energia potrzebna do przygotowania 1 m^3 ciepłej wody dla budynku referencyjnego [GJ/m^3].

Obliczenia zapotrzebowania energii na ogrzewanie i chłodzenie wykonywane są zgodnie z [8].

2.2. Metoda zużycia energii pierwotnej [1, 5, 7]

Wydane w Niemczech w 2002 roku rozporządzenie o oszczędzaniu energii [7] limituje roczne zużycie energii pierwotnej przez budynki.

Zapotrzebowanie na energię użytkową budynku na cele ogrzewania Q_N oblicza się przez sumowanie zapotrzebowań miesięcznych zgodnie z wzorem (6)

$$Q_N = \sum_m [(Q_T + Q_V) - \eta_m (Q_S + Q_i)] \quad [\text{J/a}; \text{kWh/a}] \quad (4)$$

gdzie:

η_m – współczynnik wykorzystania zysków ciepła w m -tym miesiącu sezonu grzewczego,

Q_T – straty ciepła wynikające z przenikania przez przegrody,

- Q_V – straty ciepła na podgrzanie powietrza wentylacyjnego,
 Q_S – zyski ciepła słonecznego przez okna,
 Q_i – wewnętrzne zyski ciepła.

Normy i przepisy niemieckie podają przeciętne straty energii związane z częściami składowymi systemu grzewczego w postaci wskaźników [$\text{kWh/m}^2\text{a}$].

Obowiązują następujące zasady bilansowania zapotrzebowania energii końcowej na cele ogrzewania

$$Q_{E,H} = Q_H + Q_G + Q_S + Q_D + Q_{CE} \quad (5)$$

gdzie:

- $Q_{E,H}$ – zapotrzebowanie energii końcowej [kWh/a],
 Q_H – zapotrzebowanie energii użytkowej [kWh/a],
 Q_G – straty wytwarzania energii w systemie c.o. [kWh/a],
 Q_S – straty akumulacji energii w systemie c.o. [kWh/a],
 Q_D – straty dystrybucji energii w systemie c.o. [kWh/a],
 Q_{CE} – straty wykorzystania ciepła w pomieszczeniach związane z jakością regulacji [kWh/a].

Zapotrzebowanie energii końcowej na cele przygotowania c.w.u.

$$Q_{E,TW} = Q_{TW} + Q_G + Q_S + Q_D \quad (6)$$

gdzie:

- Q_{TW} – zapotrzebowanie energii użytkowej na cele przygotowania c.w.u. wynikające z zapotrzebowania c.w.u. przez jednego użytkownika i liczby użytkowników [kWh/a],
 Q_G – straty wytwarzania energii w systemie c.w.u. [kWh/a],
 Q_S – straty akumulacji energii w systemie c.w.u. [kWh/a],
 Q_D – straty dystrybucji energii w systemie c.w.u. [kWh/a].

Zużycie energii pierwotnej budynku

$$Q_p = e_{p1} \cdot (Q_{E,H} + Q_{E,TW}) + e_{p2} \cdot Q_{EL} \quad [\text{kWh/a}] \quad (7)$$

gdzie:

- e_{p1} – współczynnik nakładu energii pierwotnej dla źródła energii cieplnej [kWh/kWh],
 e_{p2} – współczynnik nakładu energii pierwotnej dla energii elektrycznej [kWh/kWh],
 Q_{EL} – łączne zapotrzebowanie energii elektrycznej do napędu urządzeń pomocniczych c.o. i c.w.u. (pompy, wentylatory, palniki itp.) [kWh/a].

Wskaźnik jednostkowego zużycia energii pierwotnej

$$q_p = \frac{Q_p}{A} \quad (8)$$

gdzie A to powierzchnia ogrzewana budynku [m^2].

3. Charakterystyka obiektu i analizowanych rozwiązań

3.1. Opis obiektu

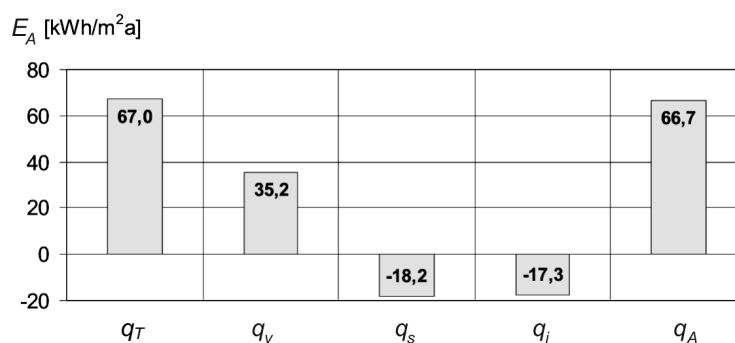
Analizowano budynek jednorodzinny dwukondygnacyjny, całkowicie podpiwniczony. Ściany zewnętrzne wykonane są z cegły kratówki o grubości 25 cm, izolowane warstwą styropianu o grubości 20 cm. Dach dwuspadowy, izolowany wełną mineralną o grubości 25 cm, kryty dachówką ceramiczną. Stolarka okienna z PCV o współczynniku przenikania ciepła 1,2 W/m²K. Łączna powierzchnia ogrzewana budynku wynosi 164 m², a kubatura ogrzewana to 409 m³. Budynek jest zlokalizowany w Międzychodzie w II strefie klimatycznej.

3.2. Charakterystyka cieplna obiektu

Budynek można zaliczyć do kategorii energooszczędnych. Sezonowe zapotrzebowanie ciepła wynosi: $Q_h = 10950$ kWh/a.

Wskaźnik $E_V = 26,8$ kWh/m³a, $E_A = 66,7$ kWh/m²a.

Strukturę powierzchniowego wskaźnika sezonowego zapotrzebowania ciepła przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Struktura sezonowego zapotrzebowania ciepła
Fig. 1. The structure of the building seasonal heat demand

3.3. Analizowane rozwiązania źródeł ciepła

Dla budynku zaprojektowano mieszane ogrzewanie podłogowo-konwekcyjne zasilane przez wariantowe źródło ciepła.

Porównywane źródła ciepła dostosowane dla budownictwa rozproszonego to: pompa ciepła, gazowy kocioł kondensacyjny oraz kocioł na pellety. Wykonano również alternatywny projekt ogrzewania elektrycznego [2].

W wariantcie pierwszym źródłem ciepła dla c.o. i c.w.u. jest sprężarkowa pompa ciepła Vitocall 300 typu BWC o maksymalnej mocy grzewczej 11,2 kW i współczynniku COP = 4,2, z gruntem jako dolnym źródłem ciepła. Ciepło z kolektora gruntowego jest przekazywane do obiegu pośredniego (solanki), który przekazuje je czynnikowi robocznemu pompy ciepła. W zestaw pompy ciepła wchodzi dodatkowo: podgrzewacz buforowy wody grzewczej, pompa wtórna obiegu grzewczego, pojemnościowy podgrzewacz c.w.u., naczynie wzbiorcze, pompa obiegowa solanki oraz niezbędna armatura i automatyka.

W wariantcie drugim źródłem ciepła dla c.o. i c.w.u. jest jednofunkcyjny kocioł kondensacyjny o nominalnej mocy cieplnej od 5,1 do 22,5 kW przy temperaturze 40/30°C, współpracujący z zasobnikowym podgrzewaczem wody. Kocioł jest wyposażony w zabezpieczenia i niezbędną automatykę.

W wariantcie trzecim źródłem ciepła jest kocioł na pellety LING o mocy cieplnej od 3,2 do 13 kW, współpracujący z zasobnikowym podgrzewaczem wody. Kocioł jest zabezpieczony otwartym naczyniem wzbiorczym, wyposażony w regulator kotłowy, cztero-drogowy zawór mieszający oraz inne niezbędne elementy automatyki i osprzęt.

4. Wpływ przyjętych rozwiązań źródeł ciepła na etykietę energetyczną

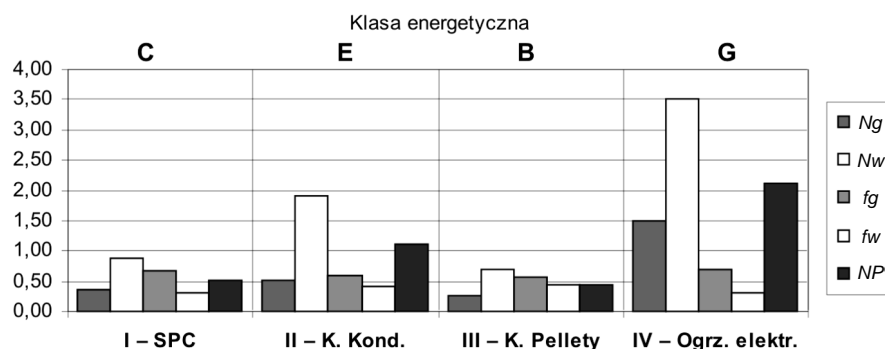
Dla trzech przedstawionych wariantów źródła ciepła oraz ogrzewania bezpośredniego elektrycznego wykonano obliczenia charakterystyki energetycznej wg metody zintegrowanego wskaźnika charakterystyki energetycznej [3] oraz metody jednostkowego zużycia energii pierwotnej na cele c.o. i c.w.u. [7].

W tabelach 1 i 2 oraz na rys. 2 i 3 przedstawiono podstawowe wyniki obliczeń wg obu metod. Rysunki uzupełniono przypisaniem etykiet energetycznych.

Tabela 1

Struktura wskaźników zintegrowanej charakterystyki energetycznej

Rodzaj sposobu zaopatrzenia w ciepło	Składowe zużycia i zintegrowanej charakterystyki					Klasa energetyczna
	N_g	N_w	f_g	f_w	NP	
I – SPC	0,354	0,888	0,680	0,320	0,520	C
II – K. Kond.	0,519	1,910	0,585	0,415	1,100	E
III – K. Pellety	0,246	0,700	0,572	0,428	0,440	B
IV – Ogrz. elektr.	1,489	3,500	0,686	0,314	2,120	G

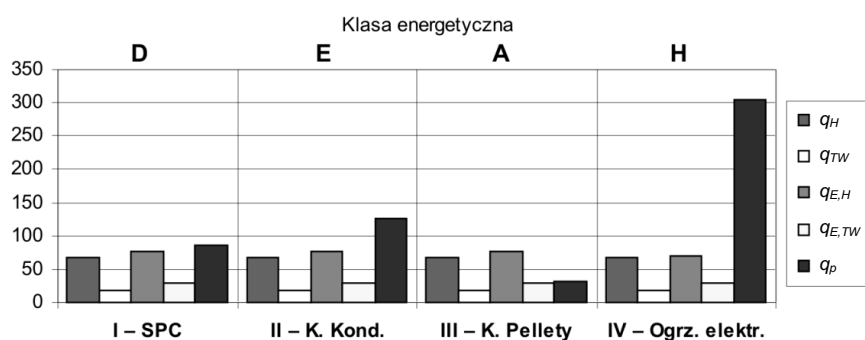
Rys. 2. Zintegrowane wskaźniki charakterystyki energetycznej dla różnych rozwiązań systemu zaopatrzenia w ciepło domu energooszczędnego wg [3]

Fig. 2. Integrated energy characteristics indexes for various solutions of heating systems in an energy saving house according to [3]

Tabela 2

Wskaźniki jednostkowego zużycia energii [kWh/m²a]

Rodzaj sposobu zaopatrzenia w ciepło	Jednostkowe zapotrzebowanie energii [kWh/m ² a]					Klasa energetyczna
	użytkowej		końcowej		pierwotnej	
	ogrzew. q_H	c.w.u. q_{TW}	ogrzew. $q_{E,H}$	c.w.u. $q_{E,TW}$		
I – SPC	66,7	18,2	75,7	30	85	D
II – K. Kond.	66,7	18,2	75,7	30	126	E
III – K. Pellety	66,7	18,2	75,7	30	31	A
IV – Ogrz. elektr.	66,7	18,2	70,0	30	305	H

Rys. 3. Etykiety energetyczne dla różnych rozwiązań systemu zaopatrzenia w ciepło domu energooszczędnego wg [7]

Fig. 3. Energy label for various solutions of heating systems in an energy saving house according to [7]

Z przedstawionych obliczeń wynika, że mimo różnic w sposobach obliczeń ranking rozwiązań w obu metodach pozostaje identyczny. Przyznane etykiety energetyczne nie różnią się więcej niż o jedną klasę energetyczną.

Literatura

- [1] Koczyk H., *Standardy w zakresie zużycia energii w budownictwie energooszczędnym*, Materiały Konferencji Szkoleniowej nt. „Budownictwo energooszczędne – prawo, technologia i praktyka”, Poznań 2008.
- [2] Mamzer M., *Ogrzewanie elektryczne w budownictwie rozproszonym*, praca magisterska (niepublikowana), Politechnika Poznańska, Poznań 2006.
- [3] Panek A., *Metoda określania zintegrowanej charakterystyki energetycznej budynków oraz omówienie odpowiednich projektów norm europejskich*, Forum Technik Instalacyjnych, Instalacje, Poznań 2006.
- [4] Robakiewicz M., Panek A., *Metodyka sporządzania świadectw energetycznych budynków*, Materiały Budowlane 1, 2008, 26-27.
- [5] Szczechowiak E., *Uwarunkowania unijne i polskie w zakresie efektywności energetycznej obiektów i procesów energetycznych*, X Forum Ciepłowników Polskich, Międzyzdroje 2007, 64-85.

- [6] Directive 2002/91/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 on the energy performance of buildings, Official Journal of the European Union L 1/65 of 4.1.2003.
- [7] EnEV'02 Energieeinsparverordnung vom 19 November 2001.
- [8] PN-EN ISO 13790 Ciepłne właściwości użytkowe budynków. Obliczanie zużycia energii do ogrzewania.
- [9] PN-EN 15217 Energetyczne właściwości użytkowe budynków. Metody przedstawiania energetycznych właściwości użytkowych i certyfikacji energetycznej budynków.